

Asia: VN/36135/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain 7 a §:n, sosiaalihuoltolain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Organisaatio tai vastaajataho

Muu järjestö tai yhdistys

Kysymys viranomaisille, mikä on lausuntoa käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä?

-

Lausunnonantajan lausunto

Onko ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteista säätämisestä kannatettava?

Kyllä

Perustelut ja lisähuomiot esityksen kannatettavuutteen liittyen.

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL kiittää mahdollisuudesta lausua sosiaali- ja terveysministeriölle terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa säädettävistä palveluvalikoiman periaatteista.

SYL pitää palveluvalikoiman periaatteista säätämistä lähtökohtaisesti kannatettavana. Ehdotettu sääntely lisää avoimuutta, ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta palvelujen kohdentamiseen osana suomalaista sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmää. Periaatteiden kirjaaminen lakiin vahvistaa vaikutusten arviointiin perustuvaa päätöksentekoa. Ne voivat vähentää myös niin sanottua piilopriorisointia ja lisätä pistemäisyyttä. Nämä tunnistettiin esityksessäkin nykytilan riskeiksi normiohjauksessa.

SYL kuitenkin korostaa, että esitetyn neljän periaatteen keskinäinen painoarvo sekä niiden välillä eri menetelmien kohdalla tapahtuvan punnitsemisen periaatteet tulisi kuvata esityksessä nykyistä

tarkemmin. Ilman tätä on riski, että soveltamiskäytännöt tulevat edelleen vaihtelevaan merkittävästi eri hyvinvointialueilla tai hyvinvointialueiden sisäisesti. Tämä heikentäisi juuri yhdenvertaisuuden toteutumista, jota esityksellä toisaalta tavoitellaan.

**Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista (jakso 4.2)?
Voitte perustella näkemystänne tähän.**

SYL katsoo, että esitysluonnoksen taloudellisia vaikutuksia koskeva arviointi on yleisellä tasolla riittävä, mutta korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) näkökulmasta se edellyttäisi täydennystä.

Esityksessä ei tarkastella riittävällä tarkkuudella sitä, miten palveluvalikoiman periaatteiden käyttöönotto vaikuttaisi YTHS:n kustannusrakenteeseen ja resurssien kohdentamiseen, ja edelleen välillisesti korkeakouluopiskelijoiden terveydenhoitomaksuun. Koska YTHS:n rahoitus ja järjestämismalli poikkeavat hyvinvointialueiden rahoitusmallista, ei ole perusteltua olettaa, että taloudelliset vaikutukset kohdistuisivat täysin samalla tavalla.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon rahoitus määritetään kullekin kalenterivuodelle kerrallaan, eikä rahoitusmallissa tällä hetkellä ole hyvinvointialueiden kaltaista useamman vuoden taloussuunnittelua mahdollistavaa rakennetta.

Tämä voi johtaa esimerkiksi mielenterveyspalvelujen osalta tilanteisiin, joissa kustannusvaikuttavuuden korostaminen ohjaa palveluita lyhytjänteiseen kustannusten hillintään sen sijaan, että tunnistettaisiin varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn pitkän aikavälin taloudelliset hyödyt.

SYL katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi täsmentää arviota korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoon kohdistuvista vaikutuksista. Kela järjestää ja YTHS tuottaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisena tuottajana verrattuna paikallisesti toimiviin hyvinvointialueisiin. Tämä tulisi mainita esitysluonnoksessa ja kuvata täydennyksenä.

Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista (jakso 4.2)? Voitte perustella näkemystänne tähän.

Esitysluonnos tunnistaa useita keskeisiä yhteiskunnallisia vaikutuksia, kuten palvelujen yhdenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistumisen, mutta korkeakouluopiskelijat ja nuoret aikuiset jäävät vaikutusten arvioinnissa liian vähälle huomiolle. Nuorten korkeakouluopiskelijoiden vaikutusarviointi puuttuu esitysluonnoksesta, vaikka heillä on oma opiskeluterveydenhuollon kokonaisuutensa suhteessa esimerkiksi lapsiin ja nuoriin tai yleisesti väestöön.

Esityksessä ei käsitellä riittävästi sitä, miten palveluvalikoiman periaatteiden soveltaminen voi vaikuttaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon toteuttamiseen, opiskelukyvyntukemiseen, opintojen etenemiseen ja mielenterveyden tukemiseen korkeakouluopintojen aikana.

Erityisesti korkeakouluopiskelijoiden osalta on tunnistettava sekä varmistettava, että periaatteet tukevat ennaltaehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja (esim. mielenterveyspalvelut), joissa opiskeluterveydenhuollolla ja YTHS:llä on keskeinen rooli.

Onko lakiehdotuksilla jotain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole otettu huomioon, ja jos on, niin millaisia vaikutuksia?

Ei lausuttavaa (kts. edellinen kohta).

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Terveystieteidenhuoltolaki 7 a §

Ei lausuttavaa.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sosiaalihuoltolaki 30 a §

Ei lausuttavaa.

Kommenttinne pykälästä ja säännöskohtaisista perusteluista: Sote-järjestämislaki 36 §

Ei lausuttavaa.

Liittyykö esitysluonnoksen mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteiden soveltamiseen haasteita, ja jos liittyy, niin millaisia ja miten haasteita voisi mielestänne ratkaista?

SYL katsoo, että merkittävin haaste liittyy periaatteiden käytännön soveltamiseen ilman täsmällistä ohjeistusta siitä, miten eri periaatteita tulisi punnita keskenään tai mikä on niiden ensisijaisuusjärjestys. Ilman selkeitä linjauksia on olemassa vaara ristiriitaisista ratkaisuista sekä alueellisesti että eri terveydenhuoltoa tuottavien toimijoiden välillä (hyvinvointialueiden välillä tai terveyspalvelujärjestelmän kokonaisuudessa).

Esityksessä kuvataan esimerkiksi Ruotsin priorisoinnin eettisiä periaatteita, joissa kustannusvaikuttavuus on lähtökohtaisesti asetettu toissijaiseksi tai alisteiseksi suhteessa ihmisarvon ja tarve-solidarisuuden periaatteisiin. Menetelmien välillä valittaessa on Ruotsissakin pyrittävä kuitenkin kustannusten ja saavutetun terveyshyödyn välisen suhteen kohtuullisuuteen.

Haasteisiin voidaan toisaalta vastata myös laatimalla esimerkiksi lainsäädäntöä täydentävää valtakunnallista soveltamisohjeistusta periaatteiden keskinäisestä painoarvosta sekä luomalla seuranta- ja arviointijärjestelmä, jonka avulla voidaan tarkastella periaatteiden vaikutusta palveluihin. Tämä tulisi kuitenkin luoda samanaikaisesti edistettävän lainsäädännön kanssa, jotta tulkinnanvaraisuuden tuomaa epävarmuutta palvelutuotannossa kyetään torjumaan.

Lisäksi katsomme, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa tuottavan YTHS:n osallistuminen palveluvalikoiman rajauksia koskeviin kansallisiin ja alueellisiin yhteistyörakenteisiin tulisi varmistaa esitettävässä lainsäädännössä tai vähintäänkin sen perusteluissa hyvinvointialueiden rinnalla.

Muita näkemyksiä ja täsmennysehdotuksia?

SYL esittää, että hallituksen esitystä täydennetään erillisellä korkeakouluopiskelijoiden ja heidän opiskeluterveydenhuoltonsa vaikutusten arvioinnilla jaksoon 4.2.2 (talouden osalta myös kohtaan 4.2.1). Lisäksi esityksessä tulisi selkeästi tunnistaa opiskeluterveydenhuollon erityisluonne osana sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuutta sekä YTHS:n asema valtakunnallisena palveluntuottajana.

SYL korostaa, että mielenterveyspalvelujen ennaltaehkäisy ja varhainen tuki ovat keskeisiä tekijöitä opiskelijoiden hyvinvoinnin ja opintojen etenemisen turvaamisessa. Palveluvalikoiman periaatteiden tulee turvata näiden palvelujen saavutettavuus eikä heikentää niitä välillisesti priorisoinnille asetettavien reunaehtojen kautta.

Lisätietoja lausunnosta:

Henri Kontkin

Sosiaalipolitiikan asiantuntija

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

henri.kontkin@syl.fi

040 413 4411

Kontkin Henri
Suomen ylioppilaskuntien liitto (SYL)